

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

PROBLEMS OF ASSESSMENT OF ECONOMIC ACTIVITIES OF GREEN RURAL TOURISM ENTERPRISES

Марія ІЛЬІНА,
кандидат соціологічних наук,
Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України», Київ

Mariya ILLINA,
Ph.D. in Sociology,
Public Institution "Institute of Economics of Natural
Resources Use and Sustainable Development of
National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv

В умовах тривалого й істотного скорочення обсягів великого агровиробництва, зростання безробіття селян та погіршення соціально-демографічної ситуації особливої ваги для сільської економіки набувають альтернативні види економічної діяльності. Сільський зелений туризм (СЗТ) передбачає надання власниками сільських садиб туристичних послуг – у першу чергу послуг тимчасового проживання й харчування, меншою мірою – організацію та проведення екскурсій, торгівлю предметами художніх народних промислів тощо.

В Україні ведення сільського зеленого туризму регулює Закон «Про особисте селянське господарство» (№742-IV від 15.05.2003). Закон встановлює вимоги щодо надання членами особистих селянських господарств послуг із використанням належного їм майна – у т.ч. у сфері сільського зеленого туризму. Згідно з цим нормативно-правовим актом діяльність, пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не відноситься до підприємницької. Ця норма Закону є подібною до чинних у багатьох країнах Європи (зокрема, в Польщі, Румунії, Угорщині) та суттєво полегшує надання власниками сільських осель послуг зеленого туризму. Водночас дія цієї норми разом із недосконалою системою обліку ускладнює статистичний облік діяльності та економічний аналіз тенденцій у сфері сільського туризму. Через це наявна в Україні статистична база відображає процеси функціонування сільського зеленого туризму вкрай обмежено та фрагментарно.

Розвиток сільського зеленого туризму є предметом наукових досліджень низки вітчизняних вчених-економістів. Останні працюють над теоретичними питаннями визначення сутності та функцій сільського туризму (М.Костриця [1]), формування організаційно-економічних засад розвитку сфери (В.Липчук, Н.Липчук [2]), вирішення проблем організації, обліку та контролю за діяльністю туристичних підприємств, що функціонують в умовах села (Т.Осадча [3]), оцінкою стратегії та перспектив розвитку сфери сільського зеленого туризму (Л.Мармуль, Т.Пінчук [4]).

Однією з ключових проблем наукових досліджень у цій сфері залишається проблема визначення сільського туризму та його розмежування (або інтеграція) з іншими, близькими за значенням та функціями поняттями (зелений туризм, агротуризм, екотуризм і т.п.). Відсутність єдиної загальної концепції та термінологічної єдності в частині визначення сільського зеленого ту-

ризму, про що свідчать Н.Андрєєва та ін. [5, с. 26], Н.Самойлюк [6, с. 183], спричинені нерозвиненістю цього напрямку діяльності та тривалою його некодифікованістю у вітчизняному законодавстві (Г.Черевко, Г.Шимечко [7, с. 39]). Ускладнює діяльність у сфері сільського зеленого туризму відсутність єдиних інститутів, які б займалися його аналізуванням і прогнозуванням (І.Литвин, М.Нек [8, с. 84-85]). Ці ж автори, оцінюючи проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму на Львівщині, зазначають: «Дані стосовно кількості осель на різних сайтах значно різняться, головна проблема в тому, що немає чітко визначених меж, які садиби вважати зеленими» [8, с. 84].

Відсутність усталеного визначення поняття «сільський зелений туризм» та надійних даних щодо кількості відвідувачів сільських садиб, кількості проведених ними у садибах днів, не дозволяє належним чином оцінити стан та розвиток СЗТ. Нестача офіційної статистичної інформації примушує дослідників використовувати інші, менш надійні інформаційні джерела, в тому числі електронні ресурси. Через це є значні розбіжності не лише в оцінках ефективності функціонування сфери, але навіть у первинних кількісних показниках її діяльності. Ці та інші проблеми оцінювання діяльності СЗТ практично унеможливають розробку й реалізацію ефективних програм розвитку сфери, що за сприятливіших умов здатна виконувати важливі соціально-економічні функції.

З метою подолання нестачі інформації щодо функціонування сфери сільського зеленого туризму в Україні у статті представлено результати оцінювання ефективності діяльності СЗТ в цілому та за регіонами протягом 2012-2013 років на основі офіційної статистичної інформації. Здійснено порівняльний аналіз отриманих результатів з оцінками та висновками інших авторів.

Для дослідження ефективності економічної діяльності сфери сільського зеленого туризму застосовано методи узагальнення та синтезу (огляд останніх досліджень і публікацій), групування (виділення груп регіонів за показниками розвитку сфери), економічного аналізу (оцінка ефективності господарської діяльності підприємств), порівняльного аналізу (визначення ступеня розбіжності отриманих даних із результатами аналогічних досліджень інших авторів), інституційного аналізу (для вироблення відповідних рекомендацій).

Згідно зі Ст.1 Закону України «Про особисте селянське господарство», надання послуг у сфері

У статті обґрунтовано актуальність розвитку та основні проблеми функціонування сфери сільського зеленого туризму в Україні. Розроблено систему показників для оцінювання економічної діяльності підприємств сільського зеленого туризму; представлено динаміку основних показників туристичної діяльності садиб в Україні та її регіонах у 2012-2013 роках. Запропоновано рекомендації, спрямовані на подолання теоретико-методологічних проблем досліджень сільського зеленого туризму, а також відповідні організаційно-економічні механізми.

In the article the topicality of green rural tourism development in Ukraine and the key challenges have been discovered. The system of indicators assessing economic activity of green rural tourism enterprises has been developed. The key indices showing how rural households produced and supplied tourist services in Ukraine and its regions during 2012-2013 have been presented. The recommendations on how to overcome theoretical and methodological difficulties related to green rural tourism researches have been suggested and relevant administrative measures and economic instruments have been elaborated.

сільського зеленого туризму з використанням майна особистого селянського господарства проводиться без створення юридичної особи. У зв'язку з цим Державна служба статистики України здійснює облік діяльності лише тих підприємств із надання туристичних послуг у сільській місцевості, які зареєстровані як фізичні особи-підприємці. Відповідні дані, а саме дані щодо діяльності фізичних осіб-підприємців у сфері сільського (зеленого) туризму у 2012-2013 роках, склали статистичну базу дослідження [9; 10]. Для порівняння результатів із аналогічними, отриманими з інших інформаційних джерел, використано дані вторинного аналізу інформації електронних ресурсів та експертних оцінок інших авторів.

В економічній науці діяльність підприємств оцінюють за допомогою системи показників, які можуть суттєво різнитися в залежності від виду економічної діяльності. Зазвичай аналізують обсяги виробництва та прибутку, продуктивність, рентабельність, ефективність використання ресурсів, якість продукції [11-13]. Такі показники повинні мати кількісний вимір та регулярно обліковуватися, аби їх можна було порівнювати в межах однакових часових проміжків. Оцінка динаміки показників є головним методом визначення ефективності економічної діяльності, а висновок про ефективний розвиток підприємства свідчить, що цільові показники його діяльності за певний період часу поліпшилися.

Для цілей нашої роботи основними показниками для оцінки діяльності підприємств сільського зеленого туризму визначено їхні основні засоби (стан та потужність інфраструктури садиб), обсяги виробництва за певний період часу (обсяг наданих садибами туристичних послуг), фінансово-економічна ефективність (обсяг доходів, витрат, рентабельність садиб). Систему показників оцінювання економічної діяльності підприємств сільського зеленого туризму представлено в **табл. 1**.

Протягом 2013 року в Україні діяльність у сфері сільського зеленого туризму здійснювали 285 фізичних осіб-підприємців [10, с. 50]. Найбільше створених ними садиб функціонувало в Івано-Франківській (184 од.), Львівській (36 од.) та Чернівецькій (16 од.) областях. У семи регіонах України садиби сільського туризму були взагалі відсутні (Донецька, Житомирська, Київська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Сумська області). По одній-дві садиби діяли на території АР Крим, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей. На території решти областей кількість садиб сільського туризму не перевищувала дев'яти на регіон (Закарпатська область – 8 од., Одеська – 7, Полтавська – 3, Тернопільська – 4, Хмельницька – 6, Черкаська – 9).

Лідерами зеленого туризму можна вважати лише дві області України – Івано-Франківську та Львівську, де сукупно зосереджено 77% усіх сільських садиб країни, що надають туристичні послуги. Зі 130,7 тис. ночівель у садибах загалом по Україні протягом року 68,6 тис. ночівель відбулися на Івано-Франківщині та 30,8 тис. – на Львівщині (сукупно 76% усього обсягу ночівель у сільських садибах по країні).

Загалом у садибах зеленого туризму протягом 2013 року було розміщено 49,9 тис. осіб, у т.ч. майже половина (22,9 тис.) – в Івано-Франківській області, 8,3 тис. – у Львівській, 4,7 тис. – Чернівецькій, 4,3 тис. – Хмельницькій області. За показником середньої кількості осіб, розміщених протягом року в одній садибі, лідерами є Волинська (1 376 осіб) та Хмельницька (717 осіб) області. Це свідчить, що обсяг створених на території

Таблиця 1. Показники оцінювання економічної діяльності підприємств (садиб) сільського зеленого туризму

Група	Фактичний показник	Відносний показник
Основні засоби	☐ кількість садиб, од. ☐ кількість місць ☐ загальна площа, кв.м ☐ житлова площа, кв.м	☐ середня місткість, місць ☐ загальна площа 1 садиби в середньому, кв.м ☐ житлова площа 1 садиби в середньому, кв.м
Обсяг виробництва	☐ кількість розміщених осіб ☐ кількість ночівель, од. ☐ кількість днів роботи	☐ середня кількість розміщених осіб ☐ середня кількість ночівель, од. ☐ середня кількість днів роботи ☐ середня тривалість перебування, дів ☐ коефіцієнт використання місткості, %
Фінансово-економічна ефективність	☐ доходи, тис. грн. ☐ витрати, тис. грн. ☐ прибуток, тис. грн.	☐ середній доход, тис. грн. ☐ середні витрати, тис. грн. ☐ середній прибуток, тис. грн. ☐ фактичні витрати на 1 людину-день, грн. ☐ рентабельність, %

регіону садиб не завжди корелює з інтенсивністю їх діяльності. Чисельність садиб сільського туризму та обсяг розміщених у них осіб представлено на **рисунок**.

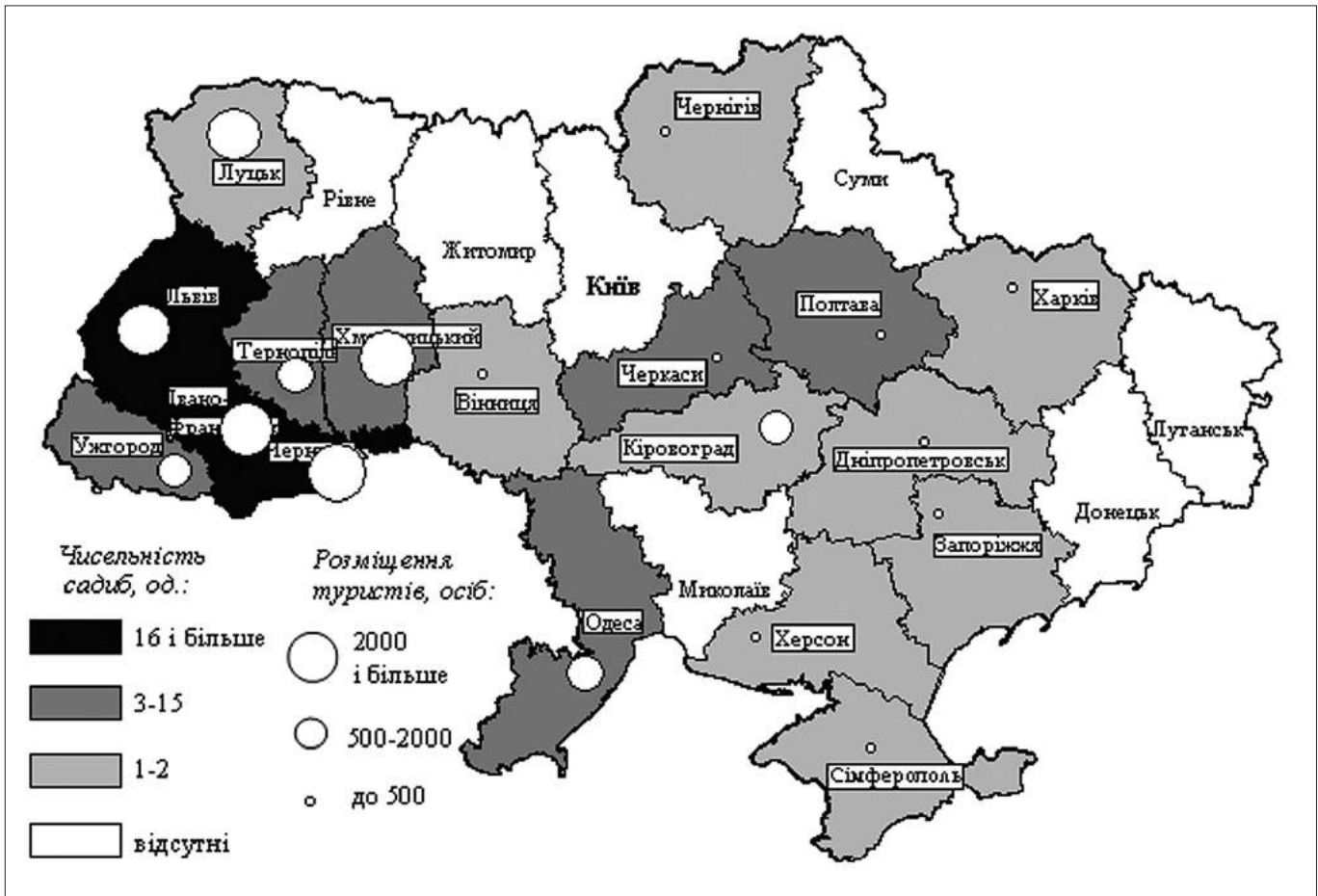
Загальний дохід від надання послуг зеленого туризму в Україні, отриманий протягом 2013 року, становив майже 17 млрд. грн.; при цьому основну частку доходів у цьому обсязі забезпечили Івано-Франківська (5,2 млрд. грн.), Закарпатська (4,5 млрд.) та Львівська (4,1 млрд.) області (сукупно 81% доходів усіх садиб по країні). Варто вказати на доволі значні витрати сільських садиб на діяльність, пов'язану з наданням послуг (10,2 млрд. грн. загалом по Україні). Показники фактичних витрат власників сільських садиб на їх утримання та надання послуг у розрахунку на 1 людину-день притаманна значна варіативність: 87 грн. – для Івано-Франківської області, 90 – Чернівецької, 131 – Львівської та 104 грн. – для України в цілому.

Поточний показник середньої тривалості перебування туристів у сільських садибах (2,6 доби по Україні) є недостатнім для ефективного розвитку цього виду бізнесу. На сьогодні українські громадяни не сприймають сільський зелений туризм як прийнятну альтернативу тривалого відпочинку й оздоровлення, а практика проведення дозвілля на базі сільської оселі залишається в межах пропозиції вихідного дня. Коефіцієнт використання місткості садиб в Україні становить 0,19. У Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській областях цей показник є вищим за середній по країні (0,23, 0,20, 0,26 відповідно), однак у Чернівецькій області попри значну загальну та середню місткість садиб коефіцієнт її використання є суттєво нижчим (0,07).

У порівнянні з 2012 роком спостерігається суттєве збільшення кількості й потужності сільських садиб, що надають послуги зеленого туризму (**табл. 2**). Так, протягом минулого року кількість садиб загалом по Україні зросла майже на чверть (з 230 до 285 од.), а кількість місць у них – на 42% (з 2,5 тис. до 3,6 тис.) [9, с. 50]. За цей період зареєстровано 26 нових садиб в Івано-Франківській області, 6 – на Одещині, 5 – на Львівщині. Попри те, що кількість розміщених осіб незначною мірою зменшилася (на 800 осіб загалом по Україні, що склало близько 2% загального обсягу розміщених осіб), зросла середня тривалість їх перебування (з 2,2 до 2,6 днів) та загальна кількість ночівель (зі 112,5 тис. до 130,7 тис.). Особливо помітно середня тривалість перебування приїжджих зросла у сільських садибах, розташованих у традиційних центрах зеленого туризму: на Закарпатті (з 2,7 до 3,4 днів), Івано-Франківщині (з 2,2 до 3,0) та Львівщині (з 2,9 до 3,7 днів).

Суттєве зростання витрат сільських садиб на їх утримання та надання послуг туристам (з 5,0 млрд грн у 2012 році до 10,2 млрд грн у 2013) зменшує економічну ефективність

Рисунок. Чисельність садиб сільського туризму та розміщених у них осіб за регіонами України у 2013 році

Таблиця 2. Динаміка основних показників економічної діяльності садиб сільського зеленого туризму в Україні у 2012-2013 роках

	Од. виміру	2012	2013	Приріст	
				абсолютний	відносний, %
1. Основні засоби					
1.1. Кількість садиб	од.	230	285	55	23.9
1.2. Місткість садиб	місце	2 530	3 591	1 061	41.9
1.3. Загальна площа садиб	кв.м	49 425	65 986	16 561	33.5
1.4. Житлова площа садиб	кв.м	20 787	29 988	9 201	44.3
1.5. Середня місткість 1 садиби	місце	11.0	12.6	1.6	14.5
1.6. Загальна площа 1 садиби у середньому	кв.м	214.9	231.5	16.6	7.7
1.7. Житлова площа 1 садиби у середньому	кв.м	90.4	105.2	14.8	16.4
2. Обсяг виробництва					
2.1. Кількість розміщених у садибах	осіб	50 724	49 948	-776	-1.5
2.2. Кількість ночівель у садибах	од.	112 520	130 695	18 175	16.2
2.3. Середня кількість розміщених у 1 садиби	осіб	221	175	-46	-20.8
2.4. Середня кількість ночівель у 1 садиби	од.	489.2	458.6	-30.6	-6.3
2.5. Середня тривалість перебування у садиби	діб	2.2	2.6	0.4	18.2
2.6. Коефіцієнт використання місткості садиб	%	30	19	11.0	11.0
3. Фінансово-економічна ефективність					
3.1. Доходи садиб від наданих послуг	тис.грн.	10 190	16 967	6 777	66.5
3.2. Витрати садиб	тис.грн.	5 047	10 283	5 236	103.8
3.3. Прибуток садиб	тис.грн.	5 143	6 684	1 541	30.0
3.4. Середній дохід 1 садиби	тис.грн.	44.3	59.5	15.2	34.3
3.5. Середні витрати 1 садиби	тис.грн.	21.9	36.1	14.2	64.8
3.6. Середній прибуток 1 садиби	тис.грн.	22.4	23.4	1.0	4.5
3.7. Фактичні витрати садиб на 1 людино-день	грн.	117.2	104.4	-12.8	-10.9
3.8. Рентабельність садиб	%	50	61	11.0	11.0

діяльності садиб (частка таких витрат у загальній структурі доходів зросла відповідно з 50% до 60%) та може суттєво обмежити розвиток цього виду бізнесу в майбутньому. Особливо загрозовою є ситуація у Львівській області, де частка витрат у структурі доходів садиб протягом року зросла із 47% до 75%. Ускладнює обставину той факт, що протягом року в регіоні суттєво погіршився показник використання місткості садиб (з 0,45 до 0,26). Причинами цього можуть бути як погіршення купівельної спроможності потенційних споживачів туристичних послуг, так і низька якість таких послуг. З іншого боку, завдяки збільшенню загальної кількості ночівель фактичні витрати на утримання сільських садиб у розрахунку на 1 людину-день в цілому по Україні протягом року зменшилися зі 117 грн до 104 грн, що дає підстави сподіватися на зростання попиту на послуги зеленого туризму та активізацію діяльності садиб у майбутньому.

Таким чином, на сьогодні сільський зелений туризм розвивається лише у декількох регіонах України – насамперед в Івано-Франківській, Львівській, Чернівецькій областях та на Хмельниччині; на території значної частини регіонів сільські садиви взагалі відсутні або представлені досить спорадично. Слід зауважити, що наявна статистична база не дозволяє адекватно оцінити інфраструктуру та діяльність садиб, які надають послуги зеленого туризму. Державна служба статистики оперує даними лише щодо зареєстрованих фізичних осіб-підприємців, які надають такі послуги. Водночас непрямі розрахунки дозволяють припустити, що переважна більшість селян працюють у сфері зеленого туризму без жодної реєстрації, хоча вже згадуваний Закон України «Про особисте селянське господарство» встановлює вимогу здійснення сільськими, селищними, міськими радами всебічного обліку особистих селянських господарств.

Про суттєві недоліки системи обліку та контролю за діяльністю сільських садиб зокрема та усіх підприємств, що надають послуги сільського зеленого туризму загалом, свідчить порівняння наведених вище показників із результатами досліджень інших авторів. І.Литвин та М.Нек зауважують, що, за даними українських інформаційних сайтів, у 2012 році кількість сільських і гостьових осель, залучених до СЗТ в Україні, варіювалася від 84 од. до 858 од., у т.ч. на території Львівської області – від 2 до 191 од. [8, с. 84]. За інформацією громадської організації «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні», протягом 2000-2010 років «кількість власників садиб, що пропонували туристично-рекреаційні послуги, зросла зі 106 до 1600 одиниць» (Н.Андреева та ін. [5, с. 27]); при цьому «у 2005 році кількість агросадиб для прийому відпочиваючих на селі в цілому по Україні становила 570, у 2007 – 870 садиб; з них у Карпатському регіоні – 356 садиб у 2005 році та 528 садиб у 2007» (Н.Терес [14, с. 20]). Станом на 2011, «за даними Міністерства культури і туризму України, офіційно зареєстровано близько трьох тисяч садиб ... здебільшого, в Карпатському регіоні та на півдні країни» (Л.Могилюк [15, с. 87]).

Розбіжності в оцінках економічної діяльності підприємств сфери сільського зеленого туризму ускладнюють наукові дослідження та водночас є причиною і наслідком відсутності уваги до цієї проблеми з боку держави. «По суті туристичні послуги на селі надають неофіційно чи нелегально, оскільки не визначено статусу селянських господарств, які надають такі послуги» (Н.Кудля [16, с. 100]). Науковці зазначають, що такі розбіжності актуалізують потребу «впровадження в практику господарювання своєрідного моніторингу ефективності розвитку агротуристичної діяльності на певній території» (Г.Черевко, Г.Шимечко [7, с. 44]) та наголошують, що «практично завжди започаткування і розвиток сільського туризму є наслідком рішення і цілеспрямованої політики місцевої влади» (Р.Компула [17, с. 364]).

Вирішенню цих та інших проблем у сфері сільського зеленого туризму сприятиме розробка й ухвалення Концепції розвитку сільських територій, в якій мають бути представлені практичні шляхи диверсифікації зайнятості сільського населення у сфері зеленого туризму. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (постанова КМУ від 6 серпня 2014 року №385) також визначає за пріоритет стимулювання зайнятості населення в сільській місцевості поза сферою сільськогосподарського виробництва, включаючи розвиток сільського туризму.

Зважаючи на те, що нормативно-правова база у сфері сільського зеленого туризму остаточно не сформована і потребує уточнення й удосконалення, профільному відомству (Державному агентству України з туризму та курортів) слід переглянути основні її положення та визначити доцільність розробки додаткових або внесення змін до чинних законодавчих актів; разом із зацікавленими сторонами звернутися за додатковим роз'ясненням щодо норми Закону України «Про особисте селянське господарство», згідно з якою надання послуг у сфері сільського зеленого туризму із використанням майна особистого селянського господарства не відноситься до підприємницької діяльності. Удосконаленню нормативно-правової бази розвитку туризму також слугуватиме розробка й затвердження Державної цільової програми розвитку туризму і курортів України на період до 2022 року. Іншими завданнями центрального органу виконавчої влади у сфері туризму та курортів є забезпечення раціонального використання туристичних ресурсів, визначення зон пріоритетного розвитку туризму та створення загальнодержавної туристичної інформаційної мережі.

Згідно з Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження КМУ від 01.04.2014 № 333) після реформи децентралізації розвиток туризму належатиме до основних послуг, які органи місцевого самоврядування регіонального рівня мають надавати територіальним громадам та громадянам. Це вимагає докорінних змін практики взаємодії представників місцевого самоврядування із зацікавленими у розвитку туризму сторонами. Насамперед місцева влада із залученням засобів масової інформації, громадських організацій у сфері сільського дорадництва, туристичних асоціацій, ініціативних представників сільської громади повинна провести широку роз'яснювальну роботу серед сільських мешканців-власників особистих селянських господарств щодо переваг, особливостей та пільгових умов надання послуг сільського зеленого туризму. Необхідно організувати навчання (у т.ч. дистанційне) представників сільських і селищних рад, громадських організацій, інших зацікавлених осіб для подальшого надання ними консультаційної допомоги власникам сільських садиб зеленого туризму з усіх питань його розвитку.

Регіональні органи влади мають організувати визначення й ухвалення добровільних стандартів обслуговування у сфері сільського зеленого туризму та принципи категоризації сільських садиб; звернутися до професійних асоціацій та громадських організацій, чия діяльність стосується підтримки й забезпечення сільського розвитку та туризму, з пропозицією співучасті у впровадженні та контролі за дотриманням вимог добровільної стандартизації туристичних послуг та категоризації сільських садиб. Такі заходи дозволять підвищити якість послуг, що надаються, а також створити передумови для подальшого збільшення обсягу ринку сільського зеленого туризму за рахунок іноземних відвідувачів. Із цією метою також доцільно залучити міжнародну фінансову й технічну допомогу.

Залучення профільних академічних установ дозволить більш ґрунтовно дослідити стан, інфраструктуру, особливості ведення сільського зеленого туризму в регіонах України,

визначити основні тенденції й перспективи розвитку; визначити перелік потенційно привабливих для розвитку сільського туризму територій; розробити методичні рекомендації – у т.ч. в частині моделювання попиту й пропозиції на відповідні послуги на коротко- та середньострокову перспективу. З урахуванням результатів досліджень мають бути розроблені окремі регіональні програми розвитку сільського зеленого туризму, що в залежності від потреб включатимуть заходи з будівництва й модернізації об'єктів інженерно-побутової та соціальної інфраструктури в сільській місцевості, консультаційного супроводу та кредитування власників особистих селянських господарств для будівництва й облаштування сільських садиб, створення єдиної електронної бази даних сільських садиб зеленого туризму, маршрутів та об'єктів.

ВИСНОВКИ

Сільський зелений туризм в Україні та світі має значні перспективи розвитку, є одним із факторів забезпечення диверсифікації економіки села та поліпшення рівня добробуту його мешканців. Нині час цей вид діяльності розвивається в Україні повільними темпами та має низьку ефективність. Його регіональній структурі притаманні значні диспропорції, що не залежать від наявних природних рекреаційних ресурсів. Система регулювання сільським зеленим туризмом має суттєві недоліки через законодавчу неунормованість та недосконалість державної політики в цій сфері. Унаслідок суттєвих розбіжностей у науково-методологічному трактуванні та практичному розумінні самого поняття «сільський зелений туризм» до цього часу відсутня єдина система обліку підприємств, що надають відповідні послуги. А відсутність надійної статистичної інформації унеможлиблює вироблення ефективної державної політики, що додатково ускладнює діяльність нечисленних власників сільських садиб, які надають послуги туристам.

Для підвищення ефективності розвитку туризму на селі необхідно реалізувати комплекс заходів організаційного, економічного, інформаційного характеру, спрямованих на законодавче забезпечення та фінансову підтримку такої діяльності, консультативну допомогу власникам сільських садиб та популяризацію їхніх послуг серед населення. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є: систематизація існуючих визначень щодо сільського зеленого туризму, вироблення на їх основі єдиного категоріально-понятійного апарату, розробка системи обліку підприємств, що надають відповідні послуги, та стратегій розвитку сфери.

CONCLUSIONS

The absence of reliable statistical database results in the impossibility to elaborate an efficient policy in the field. It poses excessive barriers for those not numerous owners of rural households who supply services for tourists. In order to support rural tourism and increase its efficiency, it is important to elaborate and introduce a number of administrative, economic, and communicative measures.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костриця М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика (етноісторичний туристичний кластер «Древлянська земля»): монографія / М. М. Костриця; ред. Є. І. Хадаківський, Ю. С. Цал-Цалко; Житомирський держ. технологічний ун-т. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 196 с.
2. Осадча Т. Сільський зелений туризм в Україні: окремі аспекти організації, обліку і контролю: монографія / Т. С. Осадча. – Херсон: Олді-плюс, 2009. – 290 с.
3. Липчук В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку: монографія / В. Липчук, Н. Липчук. – Л.: СПОЛОМ, 2008. – 160 с.
4. Мармуль Л. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні: монографія / Л. О. Мармуль, Т. А. Пінчук. – Херсон: Айланта, 2008. – 168 с.
5. Андреева Н. Сучасна організаційно-економічна засади розвитку в Україні як перспективний напрямок розвитку сільських територій / Н. Андреева, С. Нездоймінов, І. Дишловий // Економіст. – 2011. – №7 (297). – С. 25-28.
6. Самолюк Н. Сільський туризм як перспективний напрям самозайнятості сільського населення / Самолюк Н. М. // Соціально-трудові відносини: теорія та практика: зб. наук. праць. – 2012. – № 2(4). – С. 180-185.

7. Черевко Г. Методика визначення ефективності агротуристичної діяльності / Г. В. Черевко, І. В. Черевко, Г. І. Шимечко // Економіка АПК. – 2011. – № 1 (195). – С. 39-46.
8. Литвин І. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні / І. В. Литвин, М. О. Нек // Регіональна економіка. – 2013. – № 2 (68). – С. 81-88.
9. Туристична діяльність в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Держава служба статистики України. – Київ: 2013. – С. 272.
10. Туристична діяльність в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень / Держава служба статистики України. – Київ: 2013. – С. 272.
11. Кизим М. Збалансована система показників: монографія / М. О. Кизим, А. А. Пилипенко, В. А. Зінченко. – Харків: ВД «Інжек», 2007. – 192 с.
12. Планування соціально-економічного розвитку підприємств: монографія / [Тимошук М. Р., Кузьмін О. Є., Фещур Р. В. та ін.]. – К.: УБС НБУ, 2007. – 449 с.
13. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємства. Антирейдерство: монографія / [Н. Б. Кирич, Б. М. Андрушків, Л. Я. Малуца та ін.]; під ред. Б. М. Андрушківа. – Тернопіль: Терно-граф, 2008. – 424 с.
14. Терес Н. Розвиток сільського зеленого туризму та його вплив на збереження етнокультурної самобутності українського народу [Електронний ресурс] / Н. Терес. – Етнічна історія народів Європи. – 2012. – Вип. 37. – С. 18-26. – Режим доступу до журн.: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2012_37_5.pdf
15. Могильник Л. Правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні та досвід зарубіжних країн / Могильник Л. П. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. – К., 2011. – Вип. 163, ч. 1. – С. 86-89.
16. Кудла Н. Механізм категоризації сільських садиб у розвитку зеленого туризму / Кудла Н. Є. // Економіка АПК. – 2010. – №8. – С. 100-106.
17. Kompplu R. The role of individual entrepreneurs in the development of competitiveness for a rural tourism destination – A case study / Kompplu, Raija // Tourism Management. – 2014. – No. 40. – P. 361-371.

REFERENCES

1. Kostriytsya M., Khadakovskiy Ye. I., Tsai-Tsalko Yu. S. Sil's'kyy turizm: teoriya, metodolohiya, praktyka (etnoistorichnyy turystychnyy klaster «Drevlyans'ka zemlya») [Rural tourism: theory, methodology, practice (ethno-historical tourism cluster "Drevlyansky land")]. Zhytomirskyy derzh. tekhnolohichnyy un-t., Zhytomir, ZhDTU, 2006, 196 p. [in Ukrainian].
2. Osadcha T. Sil's'kyy zelenyy turizm v Ukraini: okremi aspekty orhanizatsiyi, obliku i kontrolyu [Green tourism in Ukraine, certain aspects of the organization of accounting and control]. Kherson, Oldi-plyus, 2009, 290 p. [in Ukrainian].
3. Lypchuk V., Lypchuk N. Ahroturizm: orhanizatsiyno-ekonomichni zasady rozvytku [Agritourism: organizational and economic principles of development]. L'viv, SPLOM, 2008, 160 p. [in Ukrainian].
4. Marmul' L., Pinchuk T. A. Orhanizatsiya ta rozvytok ahramnoho turizmu v rehioni [Organization and development of agricultural tourism in the region]. Kherson, Aylant, 2008, 168 p. [in Ukrainian].
5. Andreyeva N., Nezdoyminov S., Dyshlovyy I. Suchasna orhanizatsiya ahramnoho turizmu v Ukraini yak perspektyvnyy napryamak rozvytku sil's'kykh terytoriy [The current organization of agricultural tourism in Ukraine as a promising area of rural development]. Ekonomist, 2011, no. 7 (297), pp. 25-28 [in Ukrainian].
6. Samolyuk N. Sil's'kyy turizm yak perspektyvnyy napryam samozaynyatosti sil's'koho naseleennya [Rural tourism as a promising area of self-employment of rural population]. Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriya ta praktyka: zb. nauk. prats', 2012, no. 2(4), pp. 180-185 [in Ukrainian].
7. Cherevko H. V., Cherevko I. V., Shymechko H. I. Metodyka vyznachennya efektyvnosti ahroturystychnoyi diyal'nosti [The technique of determining the effectiveness of agro-tourism]. Ekonomika APK, 2011, no. 1 (195), pp. 39-46 [in Ukrainian].
8. Lytvyn I., Nek M. O. Problemy ta perspektyvy rozvytku sil's'koho zelenoho turizmu v rehioni [Problems and prospects of development of green tourism in the region]. Rehional'na ekonomika, 2013, no. 2 (68), pp. 81-88 [in Ukrainian].
9. Tourist activity in Ukraine in 2012. Statistical bulletin. The State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, 2013, 272 p. [in Ukrainian].
10. Tourist activity in Ukraine in 2012. Statistical bulletin. The State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, 2013, 272 p. [in Ukrainian].
11. Kyzym M. O., Pylpenko, A. A., Zinchenko V. A. Zbalansovana sistema pokaznykiv [Balanced scorecard]. Kharkiv, VD «Inzhek», 2007, 192 p. [in Ukrainian].
12. Tymoshchuk M. R., Kuz'min O. Ye., Feshchur R. V. Planuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku pidpryemstv [Planning of socio-economic development of companies]. Kyiv, UBS NBU, 2007, 449 p. [in Ukrainian].
13. Kyrych N. B., Andrushkiv B. M., Malutsa L. Ya. Ekonomichna ta maynova bezpeka pidpryemstva i pidpryemnytstva. Antyrejderstvo [Economic and property security of enterprise and entrepreneurship. Anti-raider]. Ternopil', Terno-hraf, 2008, 424 p. [in Ukrainian].
14. Teres N. Rozvytok sil's'koho zelenoho turizmu ta yoho vplyv na zberezheniya etnokul'turnoyi samobutnosti ukraiyins'koho narodu [The development of green tourism and its impact on the preservation of ethnic and cultural identity of the Ukrainian people]. Etnichna istoriya narodiv Yevropy, 2012, no. 37, pp. 18-26. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eine_2012_37_5.pdf [in Ukrainian].
15. Mohyl'nyk L. Pravove rehulyuvannya sil's'koho zelenoho turizmu v Ukraini ta dosvid zarubiznykh krain [Legal regulation of rural green tourism in Ukraine and foreign experience]. Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu biosursiv i pryrodokorystuvannya, Kyiv, 2011, no. 163, ch. 1, pp. 86-89. [in Ukrainian].
16. Kudla N. M. Mekhanizm katehoryzatsiyi sil's'kykh sadyb u rozvytku zelenoho turizmu [The mechanism of categorization of rural households in green tourism development]. Ekonomika APK, 2010, no. 8, pp. 100-106 [in Ukrainian].
17. Kompplu R. The role of individual entrepreneurs in the development of competitiveness for a rural tourism destination – A case study. Tourism Management, 2014, no. 40, pp. 361-371.